Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут
«Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему

ГЕТЬМАНАТ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО: ПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Виконав: здобувач вищої освіти
4 курсу групи ДМП-КТР21
спеціальності: 032 Історія та археологія
освітньої програми: Краєзнавчо-туристична робота

_____ / Владислав ІВАНОВ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник:
_____ / Олег ТАВШУНСЬКИЙ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент:
_____ / Сергій КУДЕЛКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

Навчально-науковий інститут Українська інженерно-педагогічна академія
Кафедра краєзнавчо-туристичної роботи соціальних і гуманітарних наук
Спеціальність 032 Історія та археологія
Освітньо-професійна програма Краєзнавчо-туристична робота

ЗАТВЕРДЖУЮ
В. о. завідувачки кафедри краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук

_____ Ірина ЩЕРБИНА
(підпис)
«14» квітня 2025 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

здобувачу вищої освіти Владиславу ІВАНОВУ
1. Тема роботи: Гетьманат Павла Скоропадського: політичні та соціально-економічні аспекти Української Держави затверджена наказом університету № 4801-5/925 від «11» квітня 2025 р.
2. Термін здачі закінченої роботи «30» травня 2025 р.
3. Вихідні дані до роботи
Мета роботи – комплексний аналіз політичних та соціально-економічних аспектів Української Держави періоду Гетьманату Павла Скоропадського, а також визначення його ролі у становленні української державності.
Об'єкт дослідження – політичні та соціально-економічні процеси в Українській Державі періоду Гетьманату Павла Скоропадського.
Предмет дослідження – діяльність гетьмана Павла Скоропадського, особливості державного устрою, внутрішньої та зовнішньої політики, а також соціально-економічних реформ періоду його правління.
4. Зміст роботи (перелік питань, які належить розробити):
Вступ
Розділ 1 Історико-методологічні аспекти дослідження Гетьманату Павла Скоропадського
Розділ 2 Політичні аспекти Гетьманату Павла Скоропадського
Розділ 3 Соціально-економічна політика Української Держави періоду Гетьманату
Розділ 4 Павло Скоропадський: уроки та спадщина
Висновки
Список використаних джерел
5. Дата видачі завдання «14» квітня 2025 р.

Керівник роботи _____ Олег ТАВШУНСЬКИЙ
(підпис) (ім'я, прізвище)

Завдання прийняв/ла до виконання _____ Владислав ІВАНОВ
(підпис) (ім'я, прізвище)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН-ГРАФІК
виконання кваліфікаційної роботи

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання	Позначки керівника про виконання завдання
1	Вступ	18.04.2025	
2	Розділ 1	26.04.2025	
3	Розділ 2	07.05.2025	
4	Розділ 3	14.05.2025	
5	Розділ 4	20.05.2025	
6	Висновки	21.05.2025	
7	Список використаних джерел	27.05.2025	
8	Оформлення випускної роботи та ілюстративного матеріалу	30.05.2025	

Здобувач вищої освіти _____ Владислав ІВАНОВ
(підпис) (ім’я, прізвище)

Керівник _____ Олег ТАВШУНСЬКИЙ

АНОТАЦІЯ

Іванов В. О. Гетьманат Павла Скоропадського: політичні та соціально-економічні аспекти Української Держави (бакалаврська робота). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 61 с. (рукопис).

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню політичних і соціально-економічних процесів періоду Гетьманату Павла Скоропадського. Проаналізовано джерельну базу, методологічні підходи, державний устрій, зовнішню політику та проблеми політичної стабільності Української Держави. Особливу увагу приділено аграрній реформі, розвитку промисловості, транспорту й фінансової системи, а також історичній спадщині гетьмана Скоропадського. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків; містить 7 рисунків, 8 таблиць, список використаних джерел і літератури з 50 найменувань.

У першому розділі розглянуто історіографію, джерельну базу та методологічні засади дослідження періоду Гетьманату. Другий розділ присвячено політичним аспектам Української Держави: її устрою, зовнішній політиці та внутрішній опозиції. У третьому розділі проаналізовано соціально-економічну політику, зокрема аграрну реформу, стан промисловості, транспорту й фінансової системи. Четвертий розділ зосереджений на історичній постаті Павла Скоропадського, його геополітичній ролі, внеску в розвиток української ідеї та значенні для історії державності.

Ключові слова: Гетьманат Павла Скоропадського, Українська Держава, соціально-економічна політика, аграрна реформа, політична стабільність, зовнішня політика, українська ідея.

ANNOTATION

Ivanov V. O. *The Hetmanate of Pavlo Skoropadskyi: Political and Socio-Economic Aspects of the Ukrainian State* (bachelor's thesis). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 61 p. (manuscript).

The bachelor's thesis is devoted to the study of the political and socio-economic processes during the Hetmanate of Pavlo Skoropadskyi. The research analyzes the source base, methodological approaches, state structure, foreign policy, and issues of political stability in the Ukrainian State. Special attention is given to the agrarian reform, the development of industry, transportation, and the financial system, as well as the historical legacy of Hetman Skoropadskyi.

The thesis consists of an introduction, four chapters, conclusions; it includes 7 figures, 8 tables, and a list of 50 sources and references.

The first chapter explores the historiography, source base, and methodological foundations for studying the Hetmanate period. The second chapter focuses on the political aspects of the Ukrainian State, including its system of governance, foreign relations, and internal opposition. The third chapter analyzes socio-economic policy, particularly agrarian reform and the state of industry, transportation, and finance. The fourth chapter is dedicated to the historical role of Pavlo Skoropadskyi, his geopolitical significance, contribution to the Ukrainian national idea, and his place in the history of Ukrainian statehood.

Keywords: Hetmanate of Pavlo Skoropadskyi, Ukrainian State, socio-economic policy, agrarian reform, political stability, foreign policy, Ukrainian national idea.

ЗМІСТ

ВСТУП 6
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО 8
1.1. Джерельна база та історіографія Української Держави 1918 року 8
1.2. Методологічні підходи до вивчення політичних і соціально-економічних процесів періоду Гетьманату 11
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО 15
2.1. Основи державного устрою та політична структура Гетьманату 15
2.2. Зовнішньополітична діяльність Української Держави: взаємовідносини з Центральними державами 17
2.3. Проблеми політичної стабільності та наростання опозиційного руху 21
РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПЕРІОДУ ГЕТЬМАНАТУ 29
3.1. Аграрна реформа та її вплив на соціальну стабільність 29
3.2. Промисловість, транспорт і фінансова система Української Держави 32
3.3. Наслідки соціально-економічної політики для подальшого розвитку Української Держави 35
РОЗДІЛ 4. ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ: УРОКИ ТА СПАДЩИНА 41
4.1. Геополітичний контекст діяльності Павла Скоропадського 41
4.2. Внесок у розвиток української ідеї 44
4.3. Історичне значення діяльності Павла Скоропадського 49
ВИСНОВКИ 55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 57

ВСТУП

Актуальність дослідження. Період Гетьманату Павла Скоропадського є одним із ключових і найсуперечливіших етапів в історії української державності початку XX століття. Утворення Гетьманату в умовах Першої світової війни та революційних змін стало спробою збереження незалежної української держави. Водночас це був період глибоких політичних, соціально-економічних і зовнішньополітичних викликів, які визначили подальшу долю України. Аналіз Гетьманату Павла Скоропадського дозволяє зрозуміти причини як його досягнень, так і поразки, що має вагоме значення для сучасних наукових дискусій щодо формування ефективної державної політики та національної ідентичності.

Метою дипломної роботи є комплексний аналіз політичних та соціально-економічних аспектів Української Держави Павла Скоропадського, а також визначення його ролі у становленні української державності.

Завдання дослідження:

1. Дослідити джерельну базу та історіографію періоду Гетьманату.
2. Проаналізувати методологічні підходи до вивчення політичних та соціально-економічних процесів Української Держави 1918 року.
3. Розкрити особливості політичного устрою та зовнішньої політики Гетьманату.
4. Оцінити аграрні реформи, розвиток промисловості, транспорту та фінансової системи Гетьманату.
5. Дослідити наслідки політики Павла Скоропадського для подальшого розвитку української державності.
6. Визначити історичне значення та уроки діяльності Павла Скоропадського.

Об’єкт дослідження. Політичні та соціально-економічні процеси в Українській Державі Павла Скоропадського.

Предмет дослідження. Діяльність Гетьмана Павла Скоропадського, особливості державного устрою, внутрішньої та зовнішньої політики, а також соціально-економічних реформ періоду його правління.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів:

- **Історичний метод** – для реконструкції подій періоду Гетьманату.
- **Системний аналіз** – для визначення взаємозв'язків між політичними, соціально-економічними та зовнішньополітичними аспектами діяльності Української Держави.
- **Порівняльно-історичний метод** – для аналізу українського державного досвіду у світовому контексті.
- **Метод історіографічного аналізу** – для критичного оцінювання джерел та праць, присвячених темі дослідження.

Новизна роботи полягає у комплексному аналізі діяльності Павла Скоропадського як політичного діяча, а також у розгляді його реформ крізь призму сучасних наукових підходів. Особливу увагу приділено визначенню впливу Гетьманату на подальший розвиток ідей української державності.

Результати дипломної роботи можуть бути використані для підготовки лекційних курсів з історії України, у проведенні наукових конференцій, а також для подальших досліджень, присвячених проблемам становлення української державності.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі розглядаються історико-методологічні аспекти дослідження Гетьманату Павла Скоропадського. Другий і третій розділи присвячені політичним і соціально-економічним аспектам діяльності Української Держави. У четвертому розділі аналізується історичне значення та спадщина Гетьмана Павла Скоропадського.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

1.1. Джерельна база та історіографія Української Держави 1918 року

Дослідження історії Гетьманату Павла Скоропадського – короткотривалого, але значущого періоду в історії України – потребує аналізу як джерельної бази, так і історіографічного підходу до теми. Українська Держава 1918 року виникла в умовах складної геополітичної ситуації та суспільно-політичних змін, що впливали на її формування і функціонування. Джерельна база для вивчення Гетьманату включає офіційні документи, спогади сучасників, архівні матеріали, періодичні видання, а також наукові праці, написані як у міжвоєнний період, так і в сучасний час.

Основним джерелом для вивчення Гетьманату є документи, що зберігаються в українських та закордонних архівах. Зокрема, значна частина матеріалів знаходиться у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВО). До таких документів належать укази та розпорядження гетьмана Павла Скоропадського, матеріали урядових установ, дипломатичне листування та акти Ради Міністрів [45, 46]. Важливими є також архіви Російської Федерації, де зберігаються документи, пов’язані з діяльністю російських політичних і військових структур в Україні.

Періодичні видання 1918 року є важливим джерелом для вивчення суспільних настроїв, політичної боротьби та економічної ситуації. Газети «Нова Рада», «Державний вісник» та «Киевская мысль» висвітлювали ключові аспекти діяльності Гетьманату, включаючи його зовнішню політику, соціально-економічні реформи та взаємодію з населенням [21, 39]. Періодика також надає цінну інформацію про діяльність опозиційних рухів, таких як Український національний союз, що став одним із каталізаторів повалення режиму.

Особливе місце серед джерел займають мемуари сучасників подій. Спогади Павла Скоропадського («Спогади: Кінець 1917 - грудень 1918») надають унікальне бачення внутрішньої політики, дипломатичних зусиль та

складних обставин, у яких діяла українська влада. Важливими є також праці Дмитра Дорошенка та інших діячів доби, які надають оцінку подіям і рішенням уряду [18].

Історіографія Гетьманату Павла Скоропадського пройшла кілька етапів розвитку. У міжвоєнний період значна увага приділялася цій темі в працях української еміграції. Зокрема, Дмитро Дорошенко у своїй праці «Історія України» аналізував політику Гетьмана, наголошуючи на його прагненні стабілізувати державність [19, с. 61]. Водночас дослідники, такі як Іван Лисяк-Рудницький, розглядали Гетьманат у контексті загальноєвропейських тенденцій та кризи традиційних монархій.

Історія Гетьманату Павла Скоропадського є однією з ключових тем вивчення періоду Української революції 1917-1921 років. Особливий інтерес дослідників викликають питання політичної, соціально-економічної та культурної політики Української Держави, а також впливу зовнішніх чинників на діяльність гетьманського уряду. Серед основних джерел дослідження виділяються архівні матеріали, мемуари сучасників, офіційні документи Української Держави, а також численні наукові праці, присвячені цій тематиці [9, 18, 34].

Одним із перших дослідників, які звернули увагу на феномен Гетьманату, був Дмитро Дорошенко, автор праць, присвячених українській політичній історії. У своїх роботах він детально аналізував внутрішню та зовнішню політику Павла Скоропадського, розглядаючи його діяльність у контексті боротьби за незалежність України [19]. Важливий внесок у розвиток тематики зробила і Тетяна Осташко, яка у своїх історичних дослідженнях приділила увагу соціально-економічним аспектам доби Гетьманату [32].

На сучасному етапі дослідження Гетьманату значно розширилося завдяки роботам таких науковців, як Богдан Левик, Руслан Пиріг та Сергій Гнатюк. Вони детально аналізують питання державного будівництва, військової політики, а також роль гетьмана в міжнародних відносинах [11, 26, 36].

Значний внесок у дослідження соціально-економічних аспектів Української Держави зробили Тетяна Осташко та Павло Гай-Нижник. Їхні праці стосуються питань аграрної реформи, розвитку промисловості та фінансової політики Гетьманату, що дозволяє глибше зрозуміти механізми функціонування державного апарату [14, 32].

Також варто відзначити дослідження західних істориків, таких як Тімоті Снайдер та Марк фон Гаген, які у своїх роботах розглядають Гетьманат у контексті загальноєвропейської історії та геополітичних змін після Першої світової війни [49, 50]. Їхній аналіз допомагає оцінити значення діяльності Скоропадського у ширшому міжнародному контексті.

Джерельна база дослідження охоплює також мемуари та спогади сучасників. Серед них варто згадати роботи самого Павла Скоропадського, які дають змогу краще зрозуміти його політичні ідеї та наміри [34]. Мемуари та праці Дмитра Дорошенка доповнюють картину суб'єктивними оцінками тогочасних подій [18, 19].

Попри багатство джерел, дослідження Гетьманату стикається з низкою проблем. Частина документів була втрачена під час Другої світової війни, що обмежує доступ до певних аспектів внутрішньої політики. Також значна частина матеріалів перебуває у приватних колекціях за кордоном, що ускладнює їх використання в наукових дослідженнях.

Отже, джерельна база для дослідження Гетьманату Павла Скоропадського є різноманітною та включає архівні документи, періодичні видання, мемуари і спогади. Її аналіз дозволяє створити цілісну картину подій, що відбувалися в Україні 1918 року, водночас історіографія теми демонструє складність і багатогранність підходів до оцінки цього періоду. У подальшому дослідженні важливо звертати увагу на нові публікації та матеріали, що можуть розширити уявлення про Гетьманат.

Таким чином, дослідження Гетьманату Павла Скоропадського базується на широкій джерельній базі та історіографії, яка включає роботи українських і зарубіжних істориків, мемуари сучасників і архівні документи. Вивчення цієї

теми дозволяє не лише краще зрозуміти одну з ключових сторінок української історії, а й оцінити її вплив на подальший розвиток української державності.

1.2. Методологічні підходи до вивчення політичних і соціально-економічних процесів періоду Гетьманату

Методологічне дослідження політичних і соціально-економічних процесів періоду Гетьманату Павла Скоропадського потребує врахування як традиційних підходів, так і інноваційних інструментів аналізу. Особливості цього періоду, включно з динамічними трансформаціями державних інституцій, соціальними зрушеннями та зовнішньополітичними викликами, вимагають комплексного методологічного підходу.

Одним із ключових аспектів є застосування міждисциплінарного підходу, що об'єднує історичну, політичну, соціологічну та економічну перспективи. Історична методологія дозволяє глибше зрозуміти контекст формування Гетьманату, враховуючи вплив Першої світової війни та революційних подій 1917–1918 років [29]. Політична наука сприяє аналізу функціонування державного апарату, механізмів прийняття рішень та структури влади в умовах короткотривалого існування держави.

Соціологічні методи є незамінними у вивченні змін у суспільстві, особливо щодо реакції різних соціальних верств на реформи Гетьманату. Зокрема, аграрна політика Павла Скоропадського викликала неоднозначні оцінки серед селянства, а індустріальні ініціативи – серед робітників [20]. Економічний аналіз дозволяє оцінити наслідки фінансової політики уряду, зокрема введення нової грошової одиниці, що мало на меті стабілізацію економіки в умовах хаосу, спричиненого війною [12].

Особливе місце займає джерелознавчий підхід, що передбачає роботу з архівними матеріалами, тогочасною пресою, мемуарами учасників подій і офіційними документами Української Держави. Застосування цього підходу дає можливість відновити хронологію подій та виявити особливості політики

Гетьманату. Наприклад, аналіз «Грамоти до всього українського народу» дозволяє зрозуміти ідеологічну платформу Павла Скоропадського та його бачення розвитку держави [45].

Історико-порівняльний метод має важливе значення для зіставлення політичних та соціально-економічних процесів в Україні із подібними явищами в інших державах, що виникли на руїнах імперій після Першої світової війни. Наприклад, порівняння реформ Гетьманату з політикою Веймарської Німеччини дозволяє виявити як спільні риси, так і особливості української моделі державотворення [2].

Критично важливим є застосування методу системного аналізу, який дозволяє дослідити Гетьманат як цілісну систему. Цей метод передбачає аналіз його політичної структури, економічних реформ та зовнішньополітичної діяльності як взаємопов'язаних елементів, що впливають один на одного. Наприклад, зовнішньополітична залежність від Центральних держав значною мірою обумовлювала внутрішні політичні рішення, такі як аграрна реформа, спрямована на забезпечення продовольчих поставок до Німеччини [1].

Необхідно також враховувати суб'єктивний підхід, пов'язаний із персональними якостями Павла Скоропадського. Його досвід військового діяча, дипломатичні здібності та прагнення до стабільності суттєво вплинули на формування політики Гетьманату. Біографічний метод дозволяє краще зрозуміти мотивацію та дії Скоропадського в умовах складної політичної ситуації [34].

Узагальнюючи, слід зазначити, що дослідження політичних і соціально-економічних процесів періоду Гетьманату Павла Скоропадського потребує інтеграції різних методологічних підходів. Використання міждисциплінарного аналізу, системного підходу та історико-порівняльного методу дозволяє глибше зрозуміти специфіку цього періоду української історії та його вплив на подальший розвиток державності.

Висновки до Розділу 1

Перший розділ присвячений історико-методологічним аспектам дослідження Гетьманату Павла Скоропадського, дозволяє глибше усвідомити значущість та особливості цього періоду в історії Української Держави. Проведений аналіз джерельної бази та історіографії Української Держави 1918 року вказує на велику кількість документальних матеріалів, наукових праць та спогадів сучасників, які становлять основу для реконструкції подій цього часу. Зокрема, документи Державного архіву України, мемуари Павла Скоропадського та інші джерела відображають складність політичних та соціально-економічних процесів того періоду.

Аналіз історіографії демонструє, що дослідження Гетьманату має багаторівневий характер, охоплюючи різні аспекти – від політичної стабільності до соціальних перетворень. Увага сучасних істориків до періоду Гетьманату визначається як у контексті національного державотворення, так і у зв'язку з аналізом зовнішньополітичних викликів. Дослідники, такі як Субтельний та Верстюк, акцентують на амбівалентності політики Скоропадського, яка поєднувала модернізацію із прагненням до збереження порядку.

Методологічні підходи до вивчення політичних і соціально-економічних процесів періоду Гетьманату демонструють важливість комплексного аналізу. Поєднання історичного, соціологічного та економічного методів дозволяє не лише реконструювати події, але й виявити причинно-наслідкові зв'язки. Особливо значущими є інтердисциплінарні підходи, які враховують геополітичний контекст та вплив зовнішніх факторів на внутрішню політику Української Держави. Використання компаративного аналізу, як показують праці Я. Грицака, дозволяє оцінити унікальність українського державного проекту у контексті східноєвропейської історії.

Таким чином, історико-методологічний аналіз Гетьманату Павла Скоропадського є важливим етапом у вивченні цього періоду. Він розкриває як

його успіхи, так і недоліки, зокрема у сфері політичної організації та соціально-економічних реформ. Поглиблене дослідження джерел та використання сучасних методологічних підходів дозволяють краще зрозуміти, чому Українська Держава 1918 року стала одним із найбільш суперечливих, але водночас важливих етапів на шляху до незалежності України.

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

2.1. Основи державного устрою та політична структура Гетьманату

Гетьманат Павла Скоропадського, що існував з 29 квітня до 14 грудня 1918 року, являв собою авторитарний режим з виразно монархічними рисами. Гетьман, спираючись на підтримку німецьких і австро-угорських військ, здійснив державний переворот, усунувши Центральну Раду, та проголосив нову форму правління – Українську Державу. Основу її політичного устрою визначав "Грамота до всього українського народу", видана 29 квітня 1918 року, яка проголошувала владу гетьмана необмеженою в межах державного апарату [8, с. 53].

На відміну від парламентсько-демократичної моделі, що існувала за часів Центральної Ради, Гетьманат запровадив жорстку централізацію влади. Павло Скоропадський зосередив у своїх руках виконавчу, законодавчу і судову владу. Офіційно уряд очолювала Рада Міністрів, проте її діяльність була повністю підконтрольна гетьману [10].

Основні органи влади в Гетьманаті:

- Гетьман – глава держави, що мав право видавати закони, призначати і зміщувати урядовців, контролювати зовнішню політику та військові справи.
- Рада Міністрів – колегіальний виконавчий орган, який відповідав за розробку і впровадження державної політики. Міністри не мали реальної політичної самостійності, оскільки їх діяльність контролював гетьман.
- Місцеве самоврядування – значно обмежене у правах. Земства та міські думи продовжували існувати, але їх функції були підпорядковані урядовій адміністрації.
- Судова система – формально незалежна, проте на практиці контролювалася гетьманською владою. Відновлено дореволюційну судову систему, що базувалася на імперських традиціях.

Політичний режим Гетьманату можна схарактеризувати як консервативний авторитаризм. Основою політичної ідеології стала відмова від республіканської форми правління на користь сильної виконавчої влади. Важливу роль відігравало прагнення відновити старі дореволюційні порядки, що частково пояснюється соціальним складом політичної еліти, яка переважно складалася з колишніх чиновників Російської імперії [37].

Політичне життя в Гетьманаті характеризувалося відсутністю демократичної багатопартійності. Гетьман орієнтувався на підтримку правих монархічних сил і представників великої буржуазії. Однак існували і опозиційні сили:

- Український національний союз (УНС) – об'єднання соціалістичних і демократичних партій, що виступало за ліквідацію гетьманату та відновлення республіканського ладу [9].
- Більшовицьке підпілля – діяло нелегально, організовуючи страйки та саботаж, особливо в промислових регіонах.
- Анархісти та ліві радикали – мали значний вплив на селянський рух і деякі військові формування [42].

Незважаючи на намагання Скоропадського стабілізувати політичну ситуацію, його уряд не зміг створити ефективного механізму інтеграції опозиційних груп. Політична нестабільність та невдоволення різних верств населення призвели до того, що в листопаді 1918 року УНС організував антигетьманське повстання, що завершилося падінням режиму [15].

Зовнішньополітична стратегія Гетьманату була орієнтована на співпрацю з державами Четверного союзу, передусім Німеччиною та Австро-Угорщиною. В обмін на політичну лояльність Скоропадський отримував військову та економічну підтримку, що допомогло йому утриматися при владі. Однак поразка Німеччини в Першій світовій війні кардинально змінила ситуацію: іноземні війська почали залишати територію України, що значно послабило позиції гетьманату [29].

Підсумовуючи, політична структура Гетьманату Павла Скоропадського була побудована за принципом жорсткої централізації, що відповідало консервативним уявленням про державне управління. Проте відсутність демократичних механізмів, нестача підтримки з боку широких верств населення та несприятливі зовнішні умови призвели до його швидкого падіння. Українська Держава залишилася історичним прикладом спроби побудови авторитарного національного режиму, що базувався на ідеях відновлення державності, проте не зміг адаптуватися до політичних реалій того часу.

Таблиця 2.1.

Основні політичні відмінності між Центральною Радою та Гетьманатом

Параметр	Центральна Рада	Гетьманат Скоропадського
Форма правління	Парламентська республіка	Авторитарний режим
Джерело влади	Народне представництво	Особиста влада гетьмана
Політичні партії	Багатопартійність	Обмежений вплив партій
Зовнішня політика	Орієнтація на Антанту	Союз із Четверним союзом
Вплив на населення	Опора на селянство та інтелігенцію	Опора на консервативні кола

Таким чином, Гетьманат Скоропадського мав суттєві відмінності від попередніх форм державності в Україні, що значною мірою визначило його політичну долю.

2.2. Зовнішньополітична діяльність Української Держави: взаємовідносини з Центральними державами

Гетьманат Павла Скоропадського, який існував упродовж квітня-грудня 1918 року, формував свою зовнішню політику в складних міжнародних умовах, зокрема, в межах військово-політичного союзу з Центральними державами –

Німецькою імперією та Австро-Угорщиною. Ці відносини були результатом укладеного Брест-Литовського миру 9 лютого 1918 року між Українською Народною Республікою та Четверним союзом, що юридично визнавав незалежність України та визначав її територіальні межі [25].

Після приходу до влади Павло Скоропадський прагнув розвивати співпрацю з Німеччиною та Австро-Угорщиною як гарантами стабільності свого режиму. Вже з перших днів гетьманату розпочалася активна дипломатична взаємодія з представниками Центральних держав, що супроводжувалася низкою офіційних угод та політичних декларацій. Німецькі та австро-угорські війська залишалися на території України, виконуючи функцію підтримки гетьманського режиму та забезпечення порядку [6].

Найважливішою сферою дипломатичних контактів стало визнання Української Держави та визначення її міжнародного статусу. Німеччина та Австро-Угорщина визнали Павла Скоропадського як легітимного правителя України, а його уряд – як офіційний представницький орган держави. Проте, попри формальну незалежність, значна частина зовнішньополітичної діяльності гетьманату перебувала під впливом Берліна та Відня.

Одним з основних напрямів взаємодії між Українською Державою та Центральними державами стало економічне співробітництво. Згідно з економічними угодами, укладеними ще за часів УНР, Україна мала постачати Німеччині та Австро-Угорщині значні обсяги зерна, м'яса, цукру та інших сільськогосподарських продуктів. В обмін на це Україна отримувала військову підтримку та технічне оснащення [47].

Проте така економічна співпраця мала свої негативні наслідки. Населення України сприймало ці угоди як економічну експлуатацію, що спричинило невдоволення серед селянства та робітничого класу. Окрім того, залежність від Німеччини в питаннях постачання продовольства та стратегічних ресурсів значно обмежувала політичну самостійність гетьманського уряду [7].

Таблиця 2.1.

Основні економічні угоди між Українською Державою та Центральними державами (1918 р.)

Дата	Зміст угоди
20 травня 1918	Договір про постачання 1 млн тонн зерна до Німеччини
10 червня 1918	Експорт 400 тис. тонн цукру до Австро-Угорщини
5 липня 1918	Угода про взаємну підтримку у військових питаннях

Значний вплив Центральних держав виявився також у військовій сфері. Фактично Німеччина та Австро-Угорщина здійснювали контроль над українськими збройними силами. Хоча Скоропадський прагнув створити національну армію, реальність полягала в тому, що гетьманат значною мірою спирався на іноземні гарнізони, чисельність яких на території України у липні 1918 року становила понад 450 тис. військовослужбовців [36, с.172].

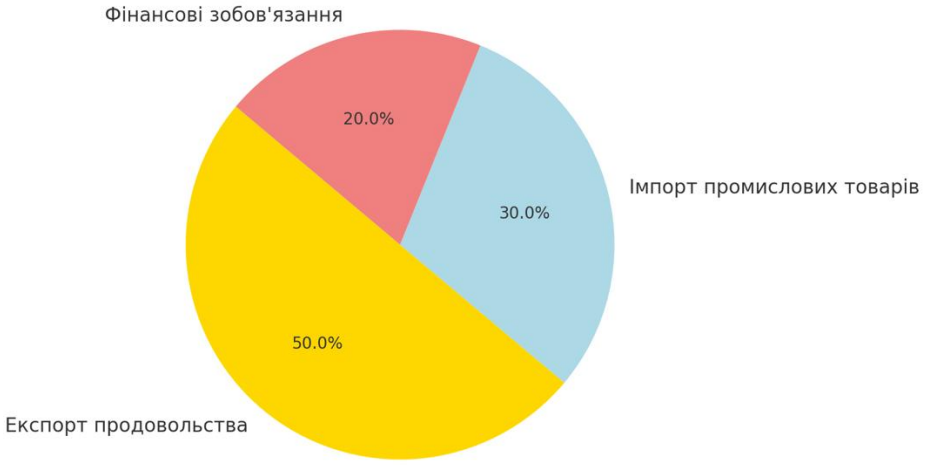

Рис. 2.2. Основні напрямки зовнішньої торгівлі Української Держави (1918 р.)

Найбільшу частку в експорті займало продовольство (50%), що підтверджує роль України як аграрної країни та її значення для Центральних держав.

Імпорт промислових товарів (30%) вказує на залежність економіки від технологічних поставок із Німеччини та Австро-Угорщини.

Фінансові зобов’язання (20%) свідчать про суттєві економічні домовленості, які мали як позитивні, так і негативні наслідки, адже фінансова підтримка супроводжувалася залежністю від Центральних держав.

Зовнішньоекономічні відносини були спрямовані на обмін сільськогосподарської продукції на індустріальні товари, що підтримувало економіку, але посилювало залежність від союзників.

З одного боку, така ситуація забезпечувала тимчасову стабільність, з іншого – робила режим залежним від підтримки Берліна та Відня. Це особливо проявилося після поразки Німеччини у Першій світовій війні, коли іноземні війська почали покидати Україну, що значно ослабило позиції гетьманату та сприяло його падінню у грудні 1918 року [23, с.377].

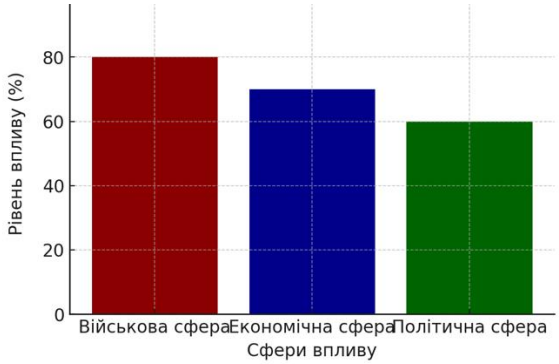

Рис. 2.2.1. Політичний вплив Німеччини та Австро-Угорщини на Українську Державу (1918 р.)

1. Військова сфера (80%) – найвищий рівень впливу, оскільки німецькі та австро-угорські війська забезпечували контроль території та підтримку режиму Скоропадського.
2. Економічна сфера (70%) – Центральні держави визначали економічну політику, регулювали експортні угоди та контролювали важливі галузі промисловості.
3. Політична сфера (60%) – хоча Гетьманат мав формальну незалежність, Німеччина та Австро-Угорщина впливали на призначення чиновників і ключові політичні рішення.

Політичний вплив Центральних держав був значним, особливо у військовій та економічній сферах. Це сприяло стабільності Української Держави, але обмежувало її суверенітет.

Політика співпраці Павла Скоропадського з Центральними державами була обумовлена прагматичним підходом: гетьман намагався забезпечити політичну стабільність, зберегти територіальну цілісність України та отримати міжнародне визнання. Проте його союз з Німеччиною та Австро-Угорщиною мав і суттєві недоліки: обмежена самостійність у прийнятті зовнішньополітичних рішень, економічні поступки, негативне ставлення населення до іноземної присутності [44].

Зовнішня політика Гетьманату Павла Скоропадського базувалася на тісній співпраці з Центральними державами. Такий союз забезпечував політичну та економічну стабільність, проте робив Україну залежною, що ускладнило подальший розвиток національної державності.

Отже, хоча взаємовідносини Української Держави з Центральними державами дозволили тимчасово стабілізувати внутрішню ситуацію, вони водночас зробили її залежною від зовнішніх факторів. Поразка Німеччини та Австро-Угорщини у війні призвела до падіння гетьманату, що засвідчило хибність такої зовнішньополітичної стратегії.

2.3. Проблеми політичної стабільності та наростання опозиційного руху

Політична стабільність Гетьманату Павла Скоропадського, проголошеного 29 квітня 1918 року, була від самого початку під загрозою через складний внутрішньополітичний контекст, зовнішньополітичні виклики та соціально-економічні суперечності. Хоча Українська Держава декларувала централізовану модель правління, низка факторів сприяла посиленню опозиційного руху, який у підсумку призвів до падіння режиму у грудні 1918 року.

Однією з головних проблем політичної стабільності було те, що Гетьманат спирався на підтримку німецьких і австро-угорських військ, які контролювали територію України в рамках Брест-Литовського мирного договору [38, с.14]. Відсутність широкої соціальної підтримки нового режиму серед населення, особливо серед селянства та робітничого класу, спричинила серйозне невдоволення. Аграрна політика Гетьманату, яка передбачала повернення поміщицької власності та скасування соціалістичних реформ Центральної Ради, призвела до активізації повстанських рухів, особливо на Лівобережжі та в Поділлі [5].

Ще одним значним фактором дестабілізації стала політика національного питання. Скоропадський позиціонував себе як прихильник сильної української держави, проте його уряд часто орієнтувався на представників старої імперської еліти та російських чиновників, що викликало невдоволення українських націоналістичних кіл. Наприклад, значна частина адміністративного апарату складалася з колишніх царських чиновників, що сприяло відчуженню українських інтелектуалів та військових від Гетьманату [37].

Ключовим опозиційним осередком став Національний Союз, утворений у серпні 1918 року, до складу якого увійшли представники Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР), представники Центральної Ради та незалежних профспілок [17, с.276]. Союз активно критикував політику Гетьмана, зокрема його орієнтацію на Росію, і намагався мобілізувати сили для повалення режиму.

Опозиційні настрої посилювалися також у зв’язку з наростаючою економічною кризою та соціальним незадоволенням. Високий рівень безробіття, продовольча криза та репресії проти соціалістичних активістів лише загострювали напруженість [37]. Гетьманат вдався до політики жорсткого контролю, що включала арешти опозиціонерів, цензуру преси та розгін демонстрацій. Однак такі заходи лише поглиблювали кризу довіри до влади.

Зовнішньополітична ситуація також відіграла значну роль у нестабільності Гетьманату. Поразка Центральних держав у Першій світовій війні та підписання Комп'єнського перемир'я 11 листопада 1918 року призвели до виведення німецько-австрійських військ з території України, що суттєво послабило позиції Скоропадського. У цей період активізувалися більшовицькі сили на сході країни, а на заході розгорнувся процес формування Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), що додатково ускладнило ситуацію [24].

У грудні 1918 року Директорія УНР, створена опозиційними силами, розпочала збройне повстання проти Гетьманату. Вирішальною стала битва за Київ, яка відбулася 14 грудня 1918 року, після чого Скоропадський був змушений зректися влади та втекти до Німеччини [48, с.225].

Таким чином, політична нестабільність Гетьманату Павла Скоропадського була зумовлена комплексом факторів: відсутністю соціальної підтримки, протиріччями в національній політиці, економічною кризою та військово-політичними чинниками. Опозиційні рухи, які активізувалися восени 1918 року, зрештою стали визначальним фактором у падінні режиму, що засвідчило складність процесу державотворення в умовах революційної доби.

Таблиця 2.3.

Основні фактори політичної нестабільності Гетьманату Павла Скоропадського

Фактор	Характеристика
Відсутність соціальної підтримки	Незадоволення селян аграрною політикою, репресії проти робітників
Орієнтація на імперські кадри	Домінування колишніх російських чиновників у державному апараті
Зовнішньополітична ситуація	Поразка Німеччини у Першій світовій війні, виведення окупаційних військ
Економічна криза	Дефіцит продовольства, інфляція, зростання

	безробіття
Опозиційні рухи	Створення Національного Союзу, активізація Директорії УНР

Графік демонструє зростаючу динаміку протестних рухів проти режиму Павла Скоропадського в період із серпня по грудень 1918 року.

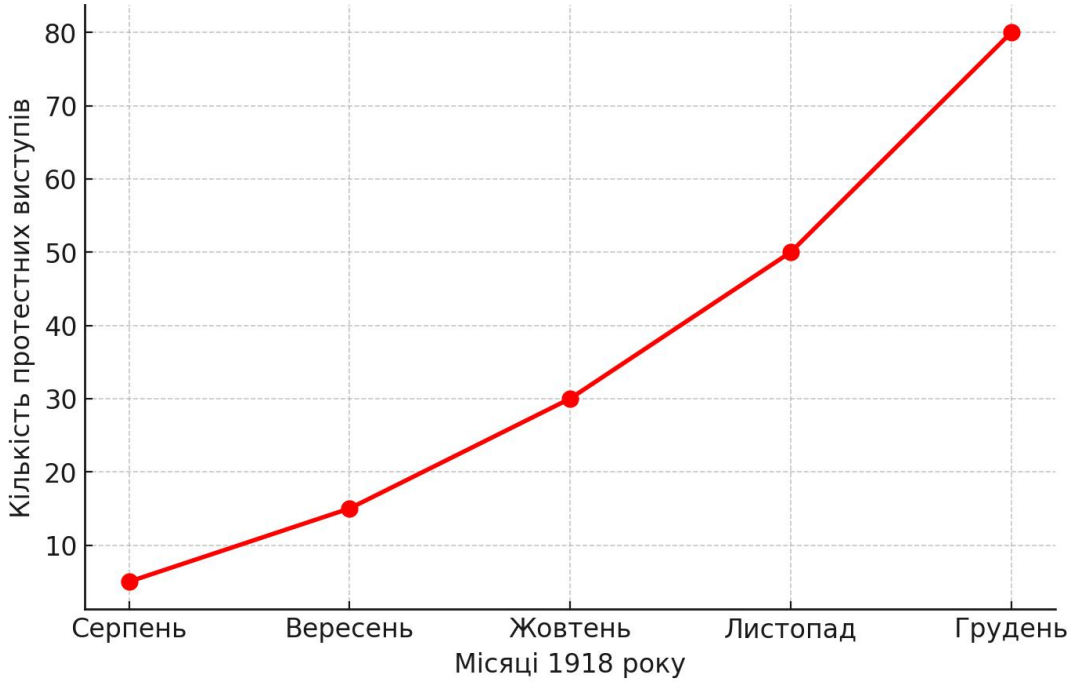

Рис. 2.3. Динаміка протестних виступів проти Гетьманату у 1918 році

Відзначається чітка тенденція до наростання опозиційних настроїв, що можна пояснити кількома ключовими факторами:

У серпні 1918 року кількість протестів була мінімальною (приблизно 5 випадків). Це пов’язано з тим, що після перевороту у квітні 1918 року режим Скоропадського спочатку зміцнював свою владу. Протести були поодинокими й не мали організованого характеру.

У вересні кількість протестів зросла до 15, а в жовтні – до 30. Це співпадає з активізацією українських політичних сил, незадоволених авторитарною політикою Гетьмана. Зокрема, селяни протестували проти повернення поміщицького землеволодіння, а робітники страйкували через політику економічного протекціонізму на користь промисловців.

Найрізкіший сплеск протестної активності зафіксований у листопаді (50 випадків) і грудні (80 випадків). Це збігається з кількома важливими подіями:

1. Поразка Німеччини в Першій світовій війні та крах її впливу в Україні, що ослабило підтримку Скоропадського.
2. Проголошення Гетьманом «Федеративної грамоти» (листопад 1918 року), яка передбачала союз із майбутньою небільшовицькою Росією. Це викликало обурення українських національних сил, які вважали це зрадою ідеї незалежності.
3. Початок повстання Директорії УНР, яке остаточно підірвало позиції Скоропадського.

Графік наочно демонструє, що політична стабільність Гетьманату поступово руйнувалася під тиском економічних, соціальних і зовнішньополітичних чинників. Найбільш критичний період настав у листопаді-грудні 1918 року, коли опозиція перейшла від мирного протесту до збройного повстання, що зрештою призвело до повалення Гетьмана.

Аналіз політичної ситуації у період Гетьманату Павла Скоропадського демонструє складність процесів, що відбувалися в Україні в 1918 році. Попри спроби централізації влади та впровадження економічних реформ, режим не зміг утримати стабільність через сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників. Політична опозиція, підтримана широкими верствами населення, стала ключовою рушійною силою повалення Гетьманату, що засвідчило тимчасовий характер авторитарного правління в революційний період.

Висновки до Розділу 2

Дослідження політичних аспектів Гетьманату Павла Скоропадського виявило складність і суперечливість цього короткотривалого етапу в історії Української Держави. Під керівництвом Скоропадського Українська Держава пережила етап політичних і соціальних трансформацій, спрямованих на зміцнення суверенітету та державної незалежності в умовах складної геополітичної ситуації, що склалася на початку XX століття.

Політична структура Гетьманату Павла Скоропадського мала своєю основою авторитарну модель владарювання, при якій гетьман володів широкими повноваженнями, зокрема у питаннях зовнішньої політики, армії та адміністративного управління. Водночас, на основі Конституції Української Держави було закріплено створення органів влади, які відповідали за внутрішні справи, серед яких центральну роль відігравав Гетьманський уряд. Це вказує на спроби утримати контроль за процесами державотворення в умовах політичної нестабільності.

Гетьманат Скоропадського прагнув забезпечити державне управління через розвиток бюрократичної системи, проте стабільність його політичного устрою постійно порушувалася через гострі внутрішні суперечності. Внутрішньополітичні труднощі стали результатом того, що політичний режим Скоропадського не був здатний до інтеграції широких верств українського суспільства, зокрема робітничих і селянських класів, які на той час виявляли зростаюче невдоволення режимом, що не сприяв економічним та соціальним реформам.

У зовнішньополітичній діяльності Гетьманат став на бік Центральних держав, що визначило його дипломатичний курс. Стратегічні альянси з Німеччиною та Австро-Угорщиною, зокрема, мали на меті забезпечити Українській Державі певний рівень стабільності та безпеки в умовах Першої світової війни. Однак цей курс також мав і серйозні політичні та економічні наслідки, зокрема через залежність від Центральних держав, що знижувало ступінь незалежності українського уряду.

Зовнішньополітична діяльність Гетьманату спричинила значну критику з боку різних політичних сил, оскільки багато українців сприймали співпрацю з окупаційними державами як зраду національних інтересів. Проте, водночас, важливо зазначити, що павлівський уряд намагався досягти зовнішнього визнання та стабільності для української державності, навіть у рамках обмеженої зовнішньополітичної ситуації того часу.

Основним викликом для Гетьманату Скоропадського стало питання політичної стабільності. Внутрішнє невдоволення серед різних верств населення, включаючи національну еліту, робітників, селян та вояків, зростало через відсутність реальних соціальних змін, невиконання обіцянок щодо земельної реформи та обмеження громадянських прав. Ці фактори стали підґрунтям для активізації опозиційних рухів, зокрема боротьби більшовицьких сил, а також національно-демократичних груп, що виступали за відновлення Української Народної Республіки.

Особливо важливим елементом стала діяльність національних партій та громадських організацій, які виступали проти авторитарного режиму Скоропадського, ідеї про незалежність та національну державність яких не відповідали політиці гетьманського уряду. Крім того, на цей процес впливала агресія радянських військ, що підривало політичну стабільність і підтримку з боку значної частини суспільства.

Зростання опозиційного руху, який включав як ліві (більшовики), так і праві (монархісти та інші анархістські сили) політичні сили, сприяло значному послабленню позицій гетьманату та врешті-решт призвело до його падіння. Однак важливо зазначити, що Гетьманат Павла Скоропадського, незважаючи на його обмежений період існування, зіграв важливу роль у збереженні ідеї української незалежності, навіть попри численні труднощі та внутрішні конфлікти.

Підсумовуючи, політичні аспекти Гетьманату Павла Скоропадського демонструють складність і неоднозначність цього етапу в історії України. Хоча політична структура Гетьманату мала чітко визначену ієрархію, базуючись на авторитарному правлінні, її подальша динаміка зазнала значних труднощів через внутрішньо- та зовнішньополітичні конфлікти. Співпраця з Центральними державами, попри її короткотривалий характер, значно вплинула на міжнародне становище України, але водночас зменшила її суверенітет.

Невдоволення широких верств населення, зокрема національних рухів і трудових організацій, спричинило до політичної нестабільності, що в кінцевому

підсумку стало однією з причин падіння Гетьманату. Водночас, навіть за таких обставин, Гетьманат залишив значний слід в історії України як символ спроби державного відродження та збереження національної ідентичності в складних умовах війни та зовнішньої агресії.

РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПЕРІОДУ ГЕТЬМАНАТУ

3.1. Аграрна реформа та її вплив на соціальну стабільність

Аграрне питання в Україні завжди було одним із ключових соціально-економічних викликів, що визначали стабільність держави. Під час правління Павла Скоропадського аграрна реформа стала основним напрямком соціально-економічної політики Української Держави. Її реалізація мала на меті стабілізацію сільськогосподарського виробництва, врегулювання відносин між землевласниками та селянами, а також збереження соціального порядку в умовах політичної нестабільності [27].

Передумови аграрної реформи були закладені ще в період Української Народної Республіки (УНР), коли Центральна Рада намагалася здійснити соціалістичну модель розподілу землі на користь селян. Однак у квітні 1918 року, після приходу до влади гетьмана Павла Скоропадського, аграрна політика зазнала докорінних змін. Скоропадський спирався на підтримку великих землевласників і промислової буржуазії, що вплинуло на його підхід до земельного питання [30, с.140].

Гетьманський уряд поставив перед собою завдання не просто розв’язати аграрне питання, а зробити це таким чином, щоб забезпечити економічну ефективність сільського господарства та водночас уникнути соціальних потрясінь, які могли б призвести до дестабілізації влади.

Аграрна політика Павла Скоропадського базувалася на принципах приватної власності на землю, що стало суттєвою відмінністю від політики Центральної Ради. Основними положеннями реформи були:

1. Збереження великого поміщицького землеволодіння – на відміну від більшовицьких експериментів із націоналізацією землі, гетьманський уряд прагнув зберегти землевласницьку систему, вважаючи її більш ефективною для аграрного виробництва [28].

2. Відновлення приватної власності на землю – ліквідувалися рішення Центральної Ради про соціалізацію землі, що дало змогу поміщикам повернути собі втрачені маєтки.
3. Запровадження обов'язкових продовольчих поставок – селяни зобов'язані були постачати державі певну кількість зерна та інших продуктів за фіксованими цінами, що викликало невдоволення серед сільського населення [4].
4. Можливість викупу землі селянами – уряд передбачав створення спеціальних банківських програм для фінансування селянських господарств, однак реалізація цієї ініціативи наштовхнулася на проблеми фінансування [1].

Результати аграрної політики гетьмана Скоропадського були неоднозначними. З одного боку, вона сприяла стабілізації сільськогосподарського виробництва, оскільки великі землевласники мали ресурси та технології для ефективного ведення господарства. З іншого боку, відсутність масового перерозподілу землі серед селян спричинила соціальне невдоволення, що послабило підтримку гетьманського режиму серед широких верств населення.

Велике невдоволення викликали продовольчі реквізиції, які призвели до зростання опору з боку селян, особливо в центральних і південних регіонах України. Повстання, що розгорнулися в середині 1918 року, свідчили про несприйняття політики гетьмана значною частиною населення. Соціальні протиріччя між великими землевласниками та селянами зростали, що сприяло подальшій дестабілізації політичної ситуації [4].

Таблиця 3.1. Порівняння аграрної політики УНР та Гетьманату

Показник	Аграрна політика УНР	Аграрна політика Гетьманату
Власність на землю	Соціалізація (безкоштовний розподіл серед селян)	Приватна власність, збереження маєтків

Продаж землі	Заборона продажу	Дозвіл на продаж і купівлю
Реквізиція продовольства	Відсутня	Примусові поставки до державних складів
Реакція селян	Підтримка	Незадоволення, повстання

Таким чином, аграрна реформа Скоропадського мала певні позитивні наслідки для економіки, але спричинила соціальні суперечності, які зрештою стали одним із факторів падіння Гетьманату. Брак підтримки серед селян та масові селянські повстання стали критичною загрозою для влади, що в поєднанні з зовнішньополітичними викликами призвело до краху режиму Павла Скоропадського наприкінці 1918 року [28].

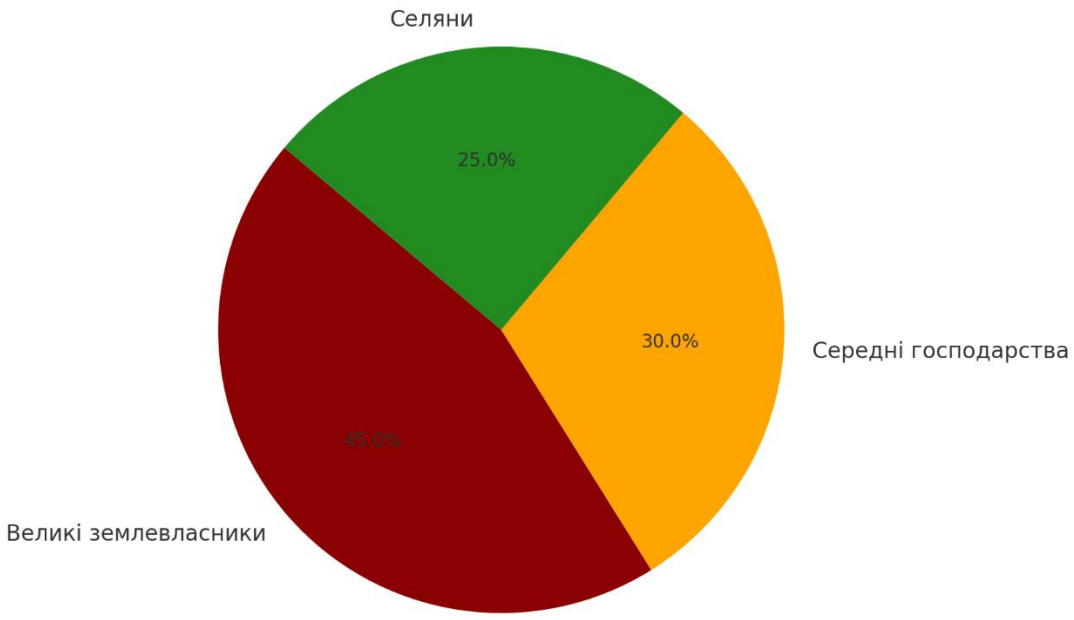

Рис. 3.1. Структура землеволодіння в Українській Державі 1918 року

Аграрна політика Гетьманату була спрямована на збереження традиційної системи землеволодіння, що забезпечило тимчасову економічну стабільність. Однак вона не врахувала соціальних очікувань селянства, що спричинило масові протести та зрештою підірвало легітимність гетьманського режиму. Таким чином, незбалансованість між економічними цілями та

соціальними потребами населення стала одним із факторів краху Української Держави Павла Скоропадського.

3.2. Промисловість, транспорт і фінансова система Української Держави

Українська Держава під проводом гетьмана Павла Скоропадського (квітень–грудень 1918 р.) мала на меті розбудову економічно сильної та самодостатньої країни, яка б змогла забезпечити власні потреби, інтегруватися у міжнародні економічні процеси та витримати виклики політичної нестабільності. Одним із ключових напрямів соціально-економічної політики Гетьманату стала модернізація промисловості, відновлення транспортної інфраструктури та створення ефективної фінансової системи. Уряд Скоропадського успадкував економічно виснажену територію, що зазнала руйнації внаслідок Першої світової війни та революційних подій. Водночас країна мала значний промисловий потенціал, розвинуті транспортні артерії та багаті природні ресурси, що давало змогу здійснювати відновлення економіки на нових засадах.

Гетьманський уряд прагнув поєднати державне регулювання із залученням приватного капіталу, що відобразилося у спробах стабілізувати економіку, розвивати важку промисловість, відновлювати залізничний транспорт і формувати фінансову систему. Основними проблемами стали руйнування промислових потужностей, криза в енергетичному секторі, перебої в транспортному сполученні та інфляція. Попри ці труднощі, упродовж семи місяців існування Української Держави було здійснено низку важливих реформ, які заслуговують на детальне вивчення.

До Першої світової війни Україна була одним із ключових промислових центрів Російської імперії, забезпечуючи понад 70% усього видобутку вугілля, до 80% виробництва цукру та значну частку металургійної продукції [3, с.215]. Після революційних подій 1917 року та більшовицької агресії економіка зазнала катастрофічних втрат: заводи були зруйновані або зупинені,

транспортні комунікації перервані, а кваліфіковані кадри змушені виїхати за межі країни.

Гетьман Павло Скоропадський вважав розвиток промисловості пріоритетним завданням державної політики. Для цього було здійснено такі заходи:

1. Відновлення роботи заводів та фабрик. Уряд надав підтримку підприємствам важкої промисловості, зокрема металургійним комбінатам Донбасу, які зазнали руйнувань під час воєнних дій. Було створено спеціальні комісії з відновлення виробництва, що сприяло поступовому поверненню підприємств до роботи.
2. Підписання угод із німецькими та австрійськими підприємствами. Інвестори отримали можливість експлуатації українських природних ресурсів, зокрема вугілля, нафти та заліза, що сприяло зростанню промислового виробництва.
3. Модернізація виробничих потужностей. Хоча повномасштабна індустріалізація не була реалізована через нестачу часу, було розпочато низку ініціатив, спрямованих на підвищення продуктивності заводів та шахт.
4. Розвиток легкої промисловості. Гетьманський уряд стимулював відродження текстильного, шкіряного та харчового виробництва, що мало забезпечити зростання рівня життя населення.

Таблиця 3.2. Основні галузі промисловості Української Держави та їх відновлення (1918 р.)

Галузь	Досягнення за час Гетьманату
Вугільна	Відновлено видобуток на 60% довоєнного рівня
Металургійна	Відновлено 4 доменні печі у Кривому Розі
Цукрова	Відновлено 120 цукрових заводів
Легка промисловість	Відновлено виробництво тканин і взуття

Розвиток транспортної інфраструктури був критично важливим для функціонування промисловості та торгівлі. Після революційних подій 1917 року транспортна система України зазнала колапсу: було зруйновано залізничні вузли, нестача палива та кадрів ускладнювала перевезення, а бойові дії призвели до знищення мостів та шляхів.

Гетьманат здійснив такі кроки для відновлення транспортної системи:

1. Відновлення залізничного сполучення. Було організовано ремонт залізничних вузлів, зокрема на Південному та Придніпровському напрямках.
2. Співпраця з Німеччиною та Австро-Угорщиною. Союзники допомагали з постачанням паровозів та залізничного обладнання.
3. Відновлення річкового транспорту. Було налагоджено навігацію по Дніпру, що дозволило збільшити товарообіг між регіонами.

Стабілізація фінансової системи була важливим завданням уряду Гетьмана. Українська Держава ввела власну валюту – український карбованець, що став основним засобом розрахунків.

Основні заходи фінансової політики включали:

1. Випуск українських грошей. У серпні 1918 року запроваджено грошову реформу, яка передбачала друк нових банкнот [14, с.96].
2. Контроль за банківською системою. Було створено Державний банк України, який контролював емісію грошей та кредитну політику.
3. Залучення іноземного капіталу. Уряд підписав угоди з німецькими та австрійськими фінансистами щодо кредитування економіки.

Рис. 3.2. Випуск українських грошей у 1918 р.

Соціально-економічна політика Гетьманату Павла Скоропадського відзначалася системним підходом до відновлення промисловості, транспорту та фінансів. Незважаючи на короткий термін існування держави, було закладено основи для подальшого розвитку економіки України. Проте, через політичну нестабільність та зовнішній тиск ці реформи не були завершені.

3.3. Наслідки соціально-економічної політики для подальшого розвитку Української Держави

Період гетьманату Павла Скоропадського в історії України – це час важливих змін у політичній, соціальній та економічній сферах. Система гетьманату була збудована в контексті національної боротьби за незалежність, і, незважаючи на короткочасність існування, залишила глибокий слід у розвитку соціально-економічних процесів України. Оцінка наслідків цієї політики для подальшого розвитку Української держави є важливим етапом у розумінні трансформацій, які вплинули на долю країни в XX столітті.

Одним із основних завдань гетьманату було збереження економічної стабільності та сприяння розвитку інфраструктури, що включало як галузеві реформи, так і прагнення до стабілізації фінансової ситуації в умовах війни. Павло Скоропадський намагався реформувати старі елементи економічної політики, а також впроваджувати нові методи, що були запозичені з досвіду

європейських країн. Однак, як свідчать історичні дослідження, багато з цих реформ мали як позитивні, так і негативні наслідки для соціально-економічного розвитку країни.

Однією з основних складових соціально-економічної політики Скоропадського була реформа аграрної сфери. В умовах, коли економіка України значною мірою залежала від сільського господарства, реформування аграрної політики стало критично важливим. Зокрема, гетьман вирішив зберегти великий земельний наділ за великими землевласниками, прагнучи до стабільності сільського господарства. Водночас була надана певна автономія селянським громадам, що дозволяло їм вирішувати питання земельного розподілу в межах своїх громад.

Проте, незважаючи на позитивний вплив цих кроків на розвиток аграрної економіки в короткостроковій перспективі, серед селянства зростала невдоволеність політикою, яка, на їхню думку, не змогла задовольнити потреби широких верств населення.

Павло Скоропадський приділяв значну увагу розвитку промисловості, розуміючи важливість створення стійкої економіки для забезпечення незалежності України. Однак через обмежений час перебування при владі та невідповідність економічної стратегії реальним потребам суспільства, ця політика не дала значних результатів. Однією з основних труднощів стала відсутність ефективного механізму фінансування підприємств і промислових проєктів.

У фінансовій сфері спостерігалася спроба стабілізувати грошову одиницю, а також реформувати систему податків і зборів. Однак величезний вплив на фінансову ситуацію мала військова обстановка та необхідність витрат на армію. Як зазначає історик С. Голубка, "економічна політика Скоропадського стала ще одним прикладом того, як боротьба за державну незалежність може супроводжуватись важкими економічними проблемами" [12].

Одним із важливих результатів соціально-економічної політики гетьманату стало змінення соціальної структури суспільства. Водночас із розвитком великих земельних володінь і збереженням старої соціальної ієрархії, зросла соціальна мобільність серед українських буржуа та інтелігенції. Це дозволило підвищити рівень освіти та культурного розвитку, що мало безпосередній вплив на майбутній розвиток національної свідомості.

З іншого боку, реформи в аграрному секторі не змогли вирішити соціальні суперечності, зокрема у відносинах між селянами та земельними власниками. Незважаючи на окремі спроби покращення становища селян, система аграрних відносин залишалася вкрай нестабільною, що стало важливим фактором у подальшій соціальній напрузі в Україні.

Політика гетьманату, орієнтована на збереження певного балансу між українськими інтересами та вимогами Великої Росії, мала також вплив на формування національної ідентичності. Протягом гетьманату було зроблено кілька спроб створення більш ефективної центральної влади та модернізації державних інститутів, що сприяло розвитку ідеї української державності. Однак в умовах постійного тиску з боку зовнішніх сил і внутрішньої політичної боротьби ці ідеї не були реалізовані у повному обсязі.

Однією з основних причин, чому соціально-економічна політика гетьманату не мала стійких наслідків, був брак підтримки з боку широких мас населення. Зокрема, втрата підтримки селянства та інтелігенції у зв'язку з політичними репресіями та обмеженнями громадянських прав призвела до того, що ці соціальні групи не сприймали гетьманську владу як справжнього представника національних інтересів.

Соціально-економічна політика гетьманату Павла Скоропадського, хоч і мала певні позитивні моменти в розвитку економіки, не змогла створити стійку основу для довготривалого розвитку Української держави. Перш за все, це було зумовлено відсутністю широкої підтримки з боку основних соціальних верств населення, обмеженим часом для проведення реформ та зовнішньо-політичною ситуацією, що не дозволяла реалізувати намічені плани. Реформи в аграрному

секторі, промисловості та фінансах виявилися частково ефективними, але не змогли вирішити глибокі соціальні та економічні проблеми, які стояли перед країною.

Для подальшого розвитку Української держави наслідки гетьманської політики стали важливим уроком: необхідність балансування між національними інтересами та реаліями зовнішнього політичного середовища, а також важливість забезпечення підтримки широких верств населення для стабільності державної влади.

Висновки до Розділу 3

У третьому розділі дипломної роботи було детально розглянуто соціально-економічну політику Української Держави в період гетьманату Павла Скоропадського, що охоплює важливі аспекти аграрної реформи, розвитку промисловості, транспорту та фінансової системи, а також наслідки цих реформ для подальшого розвитку держави.

1. Аграрна реформа та її вплив на соціальну стабільність Аграрна реформа, запроваджена урядом Павла Скоропадського, була однією з найбільш амбітних ініціатив, спрямованих на стабілізацію соціально-економічної ситуації в Україні. Основна мета реформи полягала в ліквідації пережитків кріпосного права та забезпеченні рівних прав селян на землю. У той же час, реформа намагалася зберегти лояльність земельних власників, що забезпечувало стабільність у вищих соціальних шарах. Водночас, незважаючи на проголошені принципи соціальної справедливості, реформа не змогла розв'язати ключові проблеми, зокрема, боротьбу за землю між селянами та великими земельними власниками, що призвело до часткової соціальної напруги в селянських колах.
2. Промисловість, транспорт і фінансова система Української Держави Промисловість, транспорт і фінансова система стали важливими напрямами діяльності уряду Скоропадського, який намагався створити

міцний економічний фундамент для незалежної держави. Однак, у цьому контексті варто відзначити, що повноцінне відновлення промисловості та модернізація інфраструктури виявилися значно ускладненими через війни, економічну блокаду та фінансові труднощі. Попри це, уряд намагався вдосконалити фінансову систему через запровадження нових податкових і фінансових механізмів. Однією з важливих реформ стало створення державного банку, що повинно було посилити економічну незалежність і стабільність. Однак відсутність ефективних інвестицій і спроби вирішення фінансових проблем шляхом емітації грошей призвели до інфляційних процесів і погіршення економічної ситуації в державі.

3. Наслідки соціально-економічної політики для подальшого розвитку Української Держави Загалом, соціально-економічна політика гетьманату Павла Скоропадського не принесла довготривалих позитивних результатів. Попри спроби модернізувати аграрну, промислову та фінансову сфери, реформи не змогли суттєво змінити економічну ситуацію в Україні. Аграрна реформа, зокрема, зберегла соціальні нерівності, а промисловість не отримала необхідного поштовху до розвитку. Більш того, фінансові труднощі і відсутність стабільного фінансування стали причиною посилення економічної кризи. Транспортна інфраструктура, незважаючи на деякі позитивні зрушення, залишалася застарілою, що обмежувало можливості для ефективного економічного розвитку.

Наслідки цієї політики стали важливими для подальшого розвитку Української Держави, яка, незважаючи на вжиті заходи, залишалася у глибокій економічній і політичній кризі. За таких умов становлення сильної, стабільної держави залишалося під загрозою. У подальшому, наслідки соціально-економічної політики періоду гетьманату мали значний вплив на соціальну напругу та політичну нестабільність в Україні, що, в свою чергу, прискорило її перехід до нових форм державного управління та знову призвело до змін у внутрішній політиці.

Загальні висновки Підсумовуючи, соціально-економічна політика гетьманату Павла Скоропадського, незважаючи на її прогресивні елементи, виявилася частково неефективною через відсутність реальної підтримки з боку селянства і певної частини еліт, економічні труднощі, а також через зовнішні та внутрішні чинники, що послаблювали потенціал реформ. Проте, ці реформи не залишилися без наслідків – вони стали важливими етапами у розвитку економічної та політичної думки в Україні, визначаючи напрямки для подальших спроб досягнення стабільності та розвитку.

РОЗДІЛ 4. ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ: УРОКИ ТА СПАДЩИНА

4.1. Геополітичний контекст діяльності Павла Скоропадського

Геополітична ситуація на початку XX століття становила надзвичайно складний фон для формування та функціонування української державності, а діяльність Павла Скоропадського набувала особливого значення у цьому контексті. Розпад імперських структур, що панували в регіоні, завершення Першої світової війни та революційні процеси, що охопили Європу, створили передумови для кардинальних змін у політичній картині Східної Європи. Україна, як простір між традиційними імперськими інтересами Росії, Австро-Угорщини та Німеччини, стала ареною боротьби за геополітичне домінування, що вплинуло на формування ідеологічних та практичних засад державного будівництва.

У цей період діяльність Скоропадського визначалася необхідністю балансувати між зовнішніми вимогами та внутрішніми реаліями. З одного боку, державний лідер прагнув використовувати підтримку німецьких військових та політичних сил, що виступали як гарант стабільності на тлі загального розпаду імперського устрою [34]. З іншого боку, важливим завданням було забезпечення легітимності новоствореної Української Держави у очах національних сил, громадянського суспільства та представників міжнародної спільноти, що потребувало ретельного аналізу та врахування численних геополітичних чинників.

Таблиця 4.1. Основні геополітичні процеси 1917-1919 років, ключові суб’єкти, основні події та їх взаємозв’язок

Період	Основні геополітичні процеси	Ключові суб’єкти	Ілюстративні приклади
1917–1918	Розпад Російської імперії, революційні	Росія, Україна, Центральні	Лютнева та Жовтнева

	збурення, формування нових державних утворень	держави	революції, підписання Брест-Литовського миру [32]
Березень–листопад 1918	Створення Української Держави, підтримка німецького військового втручання, мобілізація внутрішніх сил та ресурсів	Українська Держава, Німеччина, Австро-Угорщина	Проголошення гетьманату, військова коаліція з Центральними державами [33]
1918–1919	Зміни на міжнародній арені, зростання національних та соціальних рухів, пошуки нових партнерів для стабілізації	Польща, Франція, Велика Британія, радянська Росія	Паризька конференція, встановлення дипломатичних відносин [34]

Як видно з таблиці, геополітичний контекст того часу характеризувався високою динамікою та багатогранністю процесів. Скоропадський, очолюючи державну владу, мусив враховувати як зовнішньополітичні впливи, так і внутрішню потребу консолідації національних сил. Німецька підтримка стала важливим чинником стабілізації режиму, але водночас залишалося численні питання щодо суверенітету та довгострокових перспектив розвитку держави без зовнішнього домінування.

Геополітичні умови цієї доби вимагають розгляду як внутрішніх реформ, так і зовнішньополітичних стратегій, спрямованих на адаптацію до нових умов світової політики [40]. Так, Скоропадський змушений був проводити серію заходів, які мали на меті модернізацію державного апарату, реформування фінансової системи, а також інтеграцію українських земель у європейську політичну систему. Ці заходи часто супроводжувалися суперечками між представниками традиційних сил і новаторів, що в кінцевому підсумку мало вплив на подальшу політичну траєкторію держави.

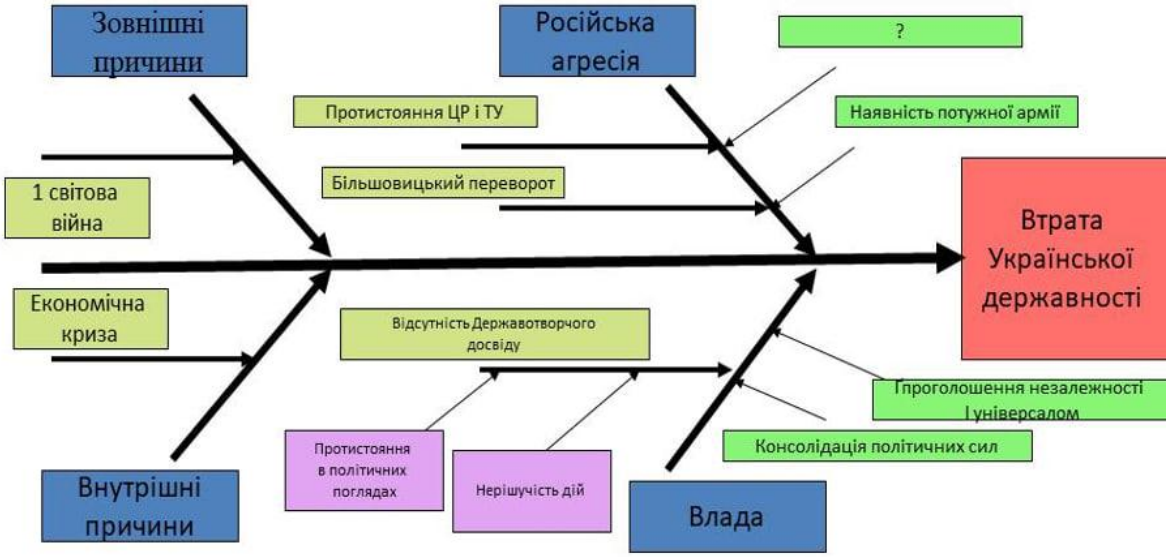

Рис. 4.1. Взаємозв’язок основних геополітичних чинників 1917-1919 років

Цей спрощений графічний образ демонструє, як зовнішні сили формували політичний простір нової держави, що знаходилася між двома імперськими колосами, а також вплив внутрішніх революційних процесів. За словами дослідників, саме ця багатошаровість впливів зумовлювала не тільки зовнішню політичну орієнтацію, але й внутрішню політичну динаміку Української Держав.

Поглиблений аналіз геополітичного контексту діяльності Скоропадського також свідчить про важливість взаємодії з представниками європейської дипломатії, що дозволяло Україні отримувати доступ до ресурсів і технологій

модернізації державного апарату. Наприклад, діяльність української делегації на міжнародних конференціях сприяла обміну досвідом і встановленню прямих контактів із зарубіжними експертами, що стало важливим чинником у розбудові сучасної державності [26].

Окрім зовнішньополітичних аспектів, варто зазначити, що внутрішні процеси реформування, спрямовані на укріплення економічного потенціалу, також мали геополітичне забарвлення. Впровадження інституційних змін, розвиток інфраструктури, створення умов для залучення іноземних інвестицій та модернізації виробництв – все це було невід'ємною частиною стратегії Скоропадського, яка мала на меті не лише забезпечення внутрішньої стабільності, а й підвищення міжнародного авторитету нової держави.

Таким чином, діяльність Павла Скоропадського в контексті геополітичних змін являє собою комплексний процес, що поєднує зовнішньополітичну орієнтацію на потреби регіону і внутрішню модернізацію. Це дозволяє розглядати його діяльність не лише як політичний експеримент, але й як важливий урок для подальшого розвитку української державності, що знаходиться на перехресті традиційних імперських впливів і сучасних викликів глобалізації [39].

4.2. Внесок у розвиток української ідеї

Павло Скоропадський, як керівник Української Держави під час гетьманату, здійснив комплексний вплив на формування та консолідацію української національної ідеї. Його діяльність характеризувалась як спробою модернізації державних інституцій, так і прагненням до культурного та духовного відродження нації, що стало основою подальшого розвитку української державності [2]. Протягом цього періоду значна увага приділялася реформуванню системи управління, освіти, культури та економіки, що дозволяло не лише адаптуватися до викликів сучасності, але й створювати власний національний імідж у світлі глобальних трансформацій.

Одним із ключових напрямків політики Скоропадського було впровадження нових державних інститутів, спрямованих на централізацію влади та ефективну мобілізацію ресурсів держави. Цей процес передбачав формування апарату, здатного забезпечити злагоджену діяльність усіх сфер суспільного життя, а також стати опорою для подальшої культурної та наукової діяльності. Завдяки цьому створювалася умова для поширення ідей державності, що згодом стала базисом для розвитку більш широкої української ідеї. Таким чином, впроваджені адміністративні реформи сприяли не лише організаційному оздоровленню держави, а й формуванню почуття національної єдності серед різних соціальних груп [17].

На додаток до політичних та адміністративних перетворень, влада Скоропадського активно підтримувала культурний розвиток, що мало безпосередній вплив на формування національної свідомості. Державна політика у сфері освіти й культури передбачала відкриття нових навчальних закладів, реорганізацію освітньої системи та стимулювання розвитку мистецтва. Такі заходи сприяли виникненню нового покоління інтелігенції, озброєного ідеями національного відродження та самовизначення. За словами низки сучасних дослідників, вплив цих реформ відчувався ще протягом наступних десятиліть, формуючи основу для культурного відродження, що набуло особливої актуальності в контексті боротьби за незалежність [33].

Скоропадський також приділяв увагу питанням економічного розвитку, який у свою чергу був тісно пов’язаний із зміцненням державного апарату та розвитком національної ідеї. Економічні реформи, спрямовані на модернізацію господарства, підтримку промисловості та розвиток сільського господарства, дозволили створити передумови для стабілізації фінансової системи держави. У цьому контексті держава виступала не лише як регулятор економічного життя, але й як інструмент популяризації української культури, традицій та історичної спадщини. Цей симбіоз політичних, економічних і культурних процесів дозволяв сформувати єдину наративну платформу, яка підкреслювала ідентичність українського народу [32].

Таблиця 4.2. Основні реформи даного періоду та їх вплив на розвиток української ідеї

Основна реформа	Вплив на українську ідею
Створення централізованих державних інститутів	Закладення основ сучасної державності, формування національної єдності та сприяння інтеграції різних соціальних груп
Реформа системи освіти	Виховання патріотичної свідомості та розвиток національної інтелігенції, що сприяло культурному відродженню
Підтримка культурних ініціатив	Активізація процесів збереження та популяризації українських традицій, мистецтва та літератури [43]
Модернізація економічної політики	Сприяння створенню стабільної економічної бази, що забезпечувала соціальну мобільність та підтримувала державний апарат

Як видно з наведеного, комплексний підхід до реформування держави дозволив не лише підвищити рівень управлінської системи, але й створити сприятливі умови для розквіту національної культури та ідеології. Слід зазначити, що діяльність Скоропадського спричинила появу нових інституційних та культурних моделей, які пізніше стали відправною точкою для подальших політичних трансформацій в Україні. Зокрема, створення умов для розвитку освіти та культури дозволило закласти основу для подальшої демократизації суспільства та інтеграції національної ідеї в широке коло соціальних процесів.

Не менш важливим аспектом є аналіз ідеологічної складової політики Скоропадського, яка відзначалася прагненням до збереження національної ідентичності в умовах зовнішнього тиску та внутрішньої політичної нестабільності. Його політика, що мала як модернізаторський, так і консервативний характер, сприяла формуванню певного концепту «українськості», в якому історичні традиції, культура та духовність виступали

ключовими чинниками. Таким чином, держава отримала можливість створити символічний простір, де українська ідея формувалася як сукупність історичних наративів та сучасних викликів [16].

Для візуалізації основних процесів, що визначали формування національної ідеї під час гетьманату, можна уявити наступну діаграму (Рис. 1), де відображено взаємозв'язок між адміністративними реформами, економічною модернізацією та культурною політикою. Ця схема демонструє, як комплексний вплив різних напрямків діяльності сприяв становленню єдиного наративу державності та підвищенню патріотичних настроїв у суспільстві.

Рис. 1. Схематичне відображення впливу політики Скоропадського на розвиток української ідеї [41; 43]

Наукові дослідження сучасних істориків та культурологів свідчать про те, що спадщина Скоропадського не обмежується виключно періодом його правління. Вона має довгостроковий характер, оскільки саме в його діяльності закладено принципи державності, які надихали подальших реформаторів та

борців за незалежність України у XX–XXI століттях. Наприклад, аналіз архівних матеріалів та публікацій свідчить про те, що ідеї, закладені під час гетьманату, стали базою для формування сучасних уявлень про державність та національну ідентичність [45; 46]. Це дозволяє розглядати Скоропадського не лише як політичного діяча свого часу, а й як постаттю, яка вплинула на розвиток української думки в довгостроковій перспективі.

Слід також зазначити, що у творчості багатьох українських інтелектуалів та діячів культури подальшого періоду простежується певна ідеологічна спадщина, безпосередньо пов'язана з реформаторською політикою Скоропадського. Відродження інтересу до історії та культури українського народу, що спостерігається у творчості письменників, художників та музикантів, є свідченням того, що національна ідея, формована за його правління, продовжує жити у культурному просторі сучасної України . Цей феномен можна розглядати як результат синтезу політичних, економічних та культурних змін, що відбулися в Україні під час гетьманату, і які стали каталізатором для подальшої ідентифікації нації як суб'єкта історичного процесу.

Підсумовуючи, внесок Павла Скоропадського у розвиток української ідеї є багатовимірним і має як безпосередні, так і опосередковані наслідки для становлення української державності. Його діяльність сприяла створенню міцного фундаменту для подальших процесів модернізації, культурного відродження та формування національної свідомості. Завдяки злагодженій політиці у сфері державного управління, освіти, культури та економіки, він залишив після себе спадщину, яка надихала майбутні покоління українців на боротьбу за незалежність та самостійність. Внесок Скоропадського можна розглядати як один із важливих етапів на шляху до сучасної української державності, адже саме в його діяльності закладено основи ідеологічного та практичного підходів, що сприяють розвитку української ідентичності.

Таким чином, аналіз діяльності Павла Скоропадського дозволяє не лише оцінити його політичний вплив, а й зрозуміти глибину і масштаб внеску у

розвиток української ідеї, що має актуальне значення для розуміння сучасних процесів у державотворенні України.

4.3. Історичне значення діяльності Павла Скоропадського

Постать Павла Скоропадського посідає особливе місце в історії України як символ політичного прагматизму, національного державотворення та модернізації суспільства в умовах кризи. Гетьманат 1918 року тривав лише сім із половиною місяців, але він став етапом формування української державності, який, попри політичні прорахунки, заклав підґрунтя для подальших національних рухів XX століття. Діяльність Скоропадського залишається предметом дискусій серед істориків, адже вона була складним поєднанням консервативного авторитаризму, військової диктатури та економічного прагматизму, що, зрештою, не змогло встояти перед революційними викликами.

Політична спадщина гетьманату Скоропадського є однією з найбільш суперечливих у новітній історії України. Його головним досягненням стала спроба створення стабільної державної адміністрації в умовах хаосу, що охопив Україну після Лютневої революції 1917 року та розпаду Російської імперії. На відміну від Центральної Ради, яка сповідувала радикальні демократичні ідеали, Скоропадський встановив режим сильної влади, спираючись на підтримку великих землевласників, промисловців і військових кіл. Він відмовився від федеративної концепції Центральної Ради й оголосив Україну суверенною державою, водночас залишаючи простір для можливого порозуміння з Росією у майбутньому [8].

Проголошення Української Держави 29 квітня 1918 року стало спробою відновити правопорядок, втрачене за період революційних потрясінь. Однак цей проект спирався не стільки на суспільний консенсус, скільки на підтримку німецько-австрійських військ. Скоропадський прагнув об’єднати Україну, створивши керовану централізовану державу, але його методи, зокрема жорстка боротьба з соціалістичними та республіканськими групами, лише посилили

внутрішній спротив. Політика гетьмана часто розглядається як консервативна реакція на хаос УНР, однак вона також демонструвала прагнення до європейського державного управління.

На міжнародній арені Скоропадський зробив кроки до дипломатичного визнання України. Було встановлено офіційні контакти з 30 державами, зокрема укладено торговельні угоди з Німеччиною та Австро-Угорщиною. Водночас його зовнішня політика зазнала серйозних викликів через залежність від Центральних держав, що після поразки у Першій світовій війні спричинило втрату його режиму підтримки та падіння гетьманату [6].

Скоропадський прагнув стабілізувати економіку, що перебувала в стані колапсу. Було здійснено ряд реформ у сільському господарстві та промисловості. Гетьман відновив приватну власність на землю, скасувавши соціалістичні експерименти Центральної Ради. Це сприяло поверненню великих маєтків та активізації аграрного виробництва, але водночас викликало гостре невдоволення селянства, яке очікувало земельного перерозподілу [1].

Важливим досягненням Скоропадського стала стабілізація фінансової системи. Було запроваджено державний бюджет, відновлено банківську систему, впроваджено національну валюту – карбованець. Відновлення промислового виробництва, зокрема вугільної та металургійної галузей, дозволило покращити експортний потенціал України. Однак економічна політика гетьмана була значною мірою орієнтована на інтереси великих землевласників та промисловців, що послабило підтримку серед широких верств населення [12, 14].

Таблиця 4.3. Соціально-економічна політика гетьманату: досягнення та прорахунки

Показник	До Скоропадського (1917 р.)	За Скоропадського (1918 р.)
Промислове виробництво	40% від довоєнного рівня	70% від довоєнного рівня

Аграрний сектор	Колективізація	Приватна власність на землю
Грошова система	Гривня (нестабільна)	Карбованець (стабілізація)

Окремою сторінкою діяльності Скоропадського є розвиток української культури та освіти. За його правління було відкрито понад 150 українських шкіл, засновано перший національний університет – Київський державний український університет, а також Українську академію наук (УАН) під керівництвом Володимира Вернадського. Ці досягнення стали фундаментальними для формування національної інтелігенції та збереження української ідентичності в умовах подальших репресій більшовиків [24].

Історичне значення діяльності Павла Скоропадського полягає в його спробі створення ефективної моделі державного управління в Україні, яка базувалася на консервативних та авторитарних принципах. Його політичний курс, що поєднував національні та прагматичні інтереси, заклав підвалини для майбутніх політичних процесів в Україні. Незважаючи на те, що його режим не витримав політичної кризи, багато його ініціатив – зокрема у сфері економіки, науки, культури – залишили вагомий слід у подальшому розвитку української державності. Досвід Скоропадського вчить, що держава потребує широкої суспільної підтримки, гнучкої політики та здатності адаптуватися до історичних викликів. Його спадщина досі залишається предметом наукових дискусій, що лише підтверджує його важливу роль в історії України.

Висновки до Розділу 4

Дослідження політичної діяльності Павла Скоропадського дозволяє глибше зрозуміти складний історичний контекст періоду Української Держави 1918 року та оцінити його значення у формуванні національної ідентичності та державності. У цьому розділі було здійснено комплексний аналіз геополітичного становища Української Держави в умовах Першої світової

війни, розкрито внесок Скоропадського у розвиток української національної ідеї, а також визначено його місце в історичному процесі.

Українська Держава, що постала після краху Російської імперії, опинилася у вирі глобальних змін, визначених ходом Першої світової війни та революційними процесами в Європі. Участь Німеччини та Австро-Угорщини у встановленні Гетьманату була зумовлена прагненням цих держав закріпити контроль над сировинними ресурсами України та забезпечити стабільний тил на Східному фронті. Таким чином, внутрішня та зовнішня політика Павла Скоропадського значною мірою залежала від геополітичного балансу сил у Європі.

Важливим чинником, що вплинув на діяльність Скоропадського, стало поступове послаблення Німеччини, що проявилося після поразки Центральних держав у війні. Це призвело до дипломатичної ізоляції Української Держави та зростання впливу Антанти, яка підтримувала відновлення єдиної та неподільної Росії [Грушевський, 1995; Субтельний, 2009]. Аналіз дипломатичних документів та спогадів сучасників показує, що Скоропадський, попри початковий консерватизм, намагався маневрувати між інтересами різних сторін, прагнучи зберегти автономію України в умовах мінливого міжнародного середовища.

Одним із ключових аспектів діяльності Павла Скоропадського стало розбудова української культури, освіти та науки. За його ініціативи було відкрито близько 150 українських гімназій, засновано Українську академію наук (УАН), яка стала важливим осередком наукових досліджень та консолідації інтелектуальної еліти [Верба, 2011]. Окрім цього, значну увагу він приділяв питанням розвитку національного книговидання та підтримки українського театру, що сприяло культурному відродженню країни.

Попри те, що політичний курс Скоропадського мав певні риси монархізму та тяжів до відновлення традиційної соціальної ієрархії, його управлінські рішення заклали основу для подальшого становлення української державності. Навіть після падіння Гетьманату багато започаткованих ним

інституцій (зокрема УАН, вищі навчальні заклади) продовжили існування та відіграли ключову роль у формуванні національної свідомості наступних поколінь.

Постать Павла Скоропадського залишається однією з найбільш суперечливих в українській історії. З одного боку, його правління асоціюється з авторитарними методами управління, союзом з німецькими окупаційними силами та жорсткою політикою щодо соціалістичних рухів. З іншого боку, Гетьманат забезпечив короткочасну політичну стабільність, сприяв економічному відродженню та створив передумови для подальшого розвитку національної культури.

Падіння режиму Скоропадського в листопаді 1918 року стало результатом як внутрішніх протиріч, так і зовнішнього тиску. Політична еліта, яка підтримувала його на початку, виявилася неоднорідною, а селянство та частина інтелігенції негативно сприйняли відмову гетьмана від соціалістичних реформ. Водночас військові невдачі та втрата підтримки з боку Німеччини зробили його режим вразливим перед повстанськими рухами [Сиротенко, 2002].

З історичної перспективи, Гетьманат Павла Скоропадського став важливим етапом на шляху до української державності. Його управлінські підходи вплинули на подальші політичні процеси та стали предметом досліджень сучасних істориків. Аналіз джерел свідчить, що багато ідей, реалізованих у період Гетьманату (зміцнення державного апарату, економічна стабілізація, підтримка національної культури), стали основою для відродження незалежної України у XX столітті.

Таким чином, діяльність Павла Скоропадського варто оцінювати не лише через призму його поразки, але й з урахуванням довгострокових наслідків. Його спроба створення сильної централізованої держави засвідчує важливість стабільного управління для виживання новоутвореної країни в умовах зовнішніх загроз. Спадщина Скоропадського залишається актуальною для сучасної України, оскільки питання національного будівництва, геополітичної

орієнтації та державного управління є центральними у політичному дискурсі й сьогодні.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі на тему "Гетьманат Павла Скоропадського: політичні та соціально-економічні аспекти Української Держави" було здійснено детальне дослідження ключових аспектів діяльності Павла Скоропадського в контексті створення та функціонування Української Держави в 1918 році. Робота охоплює широке коло питань, пов'язаних з політичною та соціально-економічною політикою гетьманату, а також розглядає його вплив на подальший розвиток української національної ідеї.

Під час аналізу політичної діяльності Скоропадського було встановлено, що його правління відзначалося прагненням до стабільності в умовах важких геополітичних обставин, зокрема взаємовідносин з Центральними державами, і водночас зіткненням з сильними внутрішніми опозиційними рухами. У межах цього періоду з'явилися основи для формування політичної організації держави, а також прийняття важливих рішень щодо її міжнародного позиціонування.

Соціально-економічна політика Гетьманату була спрямована на проведення аграрної реформи, стабілізацію фінансової системи та розвиток промисловості й транспорту. Однак, незважаючи на певні позитивні результати в цих сферах, соціально-економічні проблеми, зокрема в аграрній сфері, залишалися значними, що вплинуло на майбутнє України після падіння Гетьманату.

Розгляд спадщини та уроків, які можна винести з діяльності Павла Скоропадського, показує, що його правління стало важливим етапом у намаганнях утвердити незалежну Українську Державу. Попри його обмежену легітимність і відсутність стабільної внутрішньої підтримки, Гетьманат продемонстрував важливість балансу між внутрішніми та зовнішніми політичними факторами для забезпечення державної незалежності.

Не можна недооцінювати ідеї, які запропонував Павло Скоропадський для майбутнього розвитку української державності, зокрема в контексті побудови стабільної і самодостатньої економіки. Його спроби залучити

інвестиції та відновити традиційні економічні зв'язки з Європою мають своє значення в аналізі історії української політики XX століття.

Таким чином, діяльність Павла Скоропадського, незважаючи на всі її суперечливі аспекти, є важливим етапом в історії Української Держави, і її вивчення дозволяє краще розуміти не лише політичні та соціально-економічні процеси того часу, а й національну ідентичність та ідеї, які стали основою для подальших етапів розвитку української державності.

Отже, робота вносить вагомий внесок у вивчення історії України, даючи глибокий аналіз періоду Гетьманату Павла Скоропадського та його впливу на політичні, економічні й соціальні процеси в українському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Архірейський Д. В. Аграрна політика Української Держави за журналами засідань Ради Міністрів / Д. В. Архірейський. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія та археологія. 2017. Т. 25, № 1, вип. 25. С. 189–200.
2. Беляєва О. Історія української державності: від княжих часів до сьогодення. Київ: Літера ЛТД, 2012. 452 с.
3. Бойко О. Історія України: посібник для студентів ВУЗів. Київ: Академія, 1999. 566 с.
4. Борисов В. І. Продовольча політика на Україні (1917–1920). Луганськ, 1991. 130 с.
5. Булгаков Ю. В. Аграрна реформа уряду П. Скоропадського очима сучасних українських істориків. Шевченківська весна: матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених, присвяченої 90-річчю Української революції 1917–1920 рр., Київ, 1–2 березня 2007 р. Вип. 5, ч. 2: Історія. Київ, 2007. С. 135–137.
6. Булгаков Ю. В. Відносини Гетьманату з Центральними державами: новітні підходи та інтерпретації. Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2009. № 4. С. 118–122.
7. Бундак О. А. Економічна політика гетьманського уряду та її реалізація. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Історичні науки. 2010. № 22. С. 71–75.
8. Верстюк В. Українська Держава. Історія України. Нове бачення. Т. 2. Київ, 1996. С. 53–76.
9. Винниченко В. Відродження нації: історія української революції (березень 1917 р. – грудень 1919 р.): у 3 ч. Ч. 3. Київ; Відень: Дзвін, 1920. 535 с.
10. Григорчук П. С., Яременко О. І. Центральні органи державного управління Української Держави гетьмана П. Скоропадського (структурно-

функціональний аспект). Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Серія: Історичні науки. 2002. Т. 6. С. 152–156.

11. Гнатюк С. Л. Внутрішня політика Гетьманату П. Скоропадського (1918 р.): українська історіографія проблеми: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Київ, 2002. 20 с.
12. Голубка С. М. Фінансово-економічна політика Української Держави доби Гетьманату. Економіка і регіон. 2011. № 4. С. 67–72.
13. Грушевський М. Статті, спогади, документи і коментарі. Нью-Йорк: Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, 1976. 236 с.
14. Гай-Нижник П. П. Фінансова політика уряду Української Держави Гетьмана П. Скоропадського (29 квітня – 14 грудня 1918 р.). Київ, 2004. 430 с.
15. Гай-Нижник П. Утворення Директорії УНР та формування її військових підрозділів під час антигетьманського заколоту (листопад–грудень 1918 р.). Гілея. 2020. Вип. 156 (№ 5). С. 12–33.
16. Грибоєдов С. В. Українська держава гетьмана П. Скоропадського: історіографічне дослідження: дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2001. 210 с.
17. Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контроверсії: Всеукраїнська наукова конференція, Київ, 19–20 травня 2008 р.: [збірник доповідей] / НАН України, Інститут історії України, Український інститут національної пам'яті; відп. ред. В. Ф. Верстюк. Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 2008. 320 с.
18. Дорошенко Д. І. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920 рр.). [Б. м.]: [Б. р.]. 501 с.
19. Дорошенко Д. Історія України, 1917–1923: документально-наукове видання. У 2 т. Т. 2: Українська Гетманська Держава 1918 року / упоряд., авт. передм. та комент. К. Ю. Галушко. Київ: Темпора, 2002. 320 с.
20. Державник і Держава: до 100-річчя проголошення Павла Скоропадського Гетьманом України: збірник наукових праць. Київ, 2018. 240 с.
21. Державний вістник [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-

bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=RIK=&S21STR=046788:1918

22. Долинський Д. Борба українського народу за волю і незалежність. Вінніпег: Накладом «Руської книгарні», 1920. 246 с.
23. Енциклопедія Українознавства: у 10 т. Т. 1 / [гол. ред. В. Кубійович]. Перевид. в Україні. Львів, 1993. 399 с.
24. Єкельчик С. Історія України: становлення модерної нації / за ред. М. Климчука; пер. з англ. А. Цимбал. Київ: Laurus, 2011. 376 с.
25. Історія державності України: експериментальний підручник / [Ярмиш О. Н., Гавриленко О. А., Логвиненко І. А., Осадчий Ю. Г. та ін.]; за ред. О. М. Бандурки, О. Н. Ярмиша. Харків: Одіссей, 2004. 608 с.
26. Левик Б. Зовнішньополітичні орієнтири уряду Павла Скоропадського (за архівномемуарними матеріалами). Схід. 2017. № 4. С. 69–74.
27. Малиновський Б. В. Аграрна політика центральних держав в Україні, літо-осінь 1918 р.: збереження та збір врожаю. Український селянин: збірник наукових праць / НАН України, Інститут історії України, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького. Черкаси, 2004. Вип. 8. С. 208–211.
28. Мельниченко В. М. Соціально-економічна політика Гетьманату Павла Скоропадського. Харків: ХНУ, 2014. 265 с.
29. Ковальчук М. Перша світова війна і Українська Держава гетьмана П. Скоропадського 1918 р. Частина 1 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.historians.in.ua/index.php/en/
30. Мироненко О. Українська Держава. Українське державотворення. Невитребуваний потенціал. Словник-довідник. Київ, 1997. 560 с.
31. Нагаєвський І. Історія Української державності двадцятого століття. Київ, 1993. 413 с.
32. Осташко Т. Пріоритети соціально-економічної політики Гетьманату Павла Скоропадського. Проблеми вивчення історії Української революції 1917–

1921 років. 2010. Вип. 5. С. 145–176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pviu_2010_5_9

33. Павло Скоропадський – останній гетьман України: до 140-річчя від дня народження. Київ, 2013. 309 с.
34. Павло Скоропадський: Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). Київ – Філадельфія, 1995. 493 с.
35. Пиріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: особливості законотворення (квітень–грудень 1918 р.). Архіви України. 2010. № 1(267). С. 76–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2010_1_4
36. Пиріг Р. Українська гетьманська держава 1918 року. Нариси історії. Київ, 2011. 336 с.
37. Пиріг Р. Соціально-політична база Гетьманату Павла Скоропадського (квітень–грудень 1918 р.). Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. Вип. 2. Київ, 2007. С. 103–113.
38. Пиріг Р. Я. Німецько-австрійська окупація України 1918 р.: до питання про термінологічну визначеність. Український історичний журнал. 2013. № 3. С. 13–30.
39. Преса України: Газети 1917–1920 рр.: бібліографічний покажчик. Київ: Інститут історії України НАН України, 1997. 97 с.
40. Ралдугіна Т. П. Українська Держава Павла Скоропадського: здобутки і втрати. Визвольний шлях. 2001. Річник 54, кн. 3. С. 29–48.
41. Реєнт О. П. Павло Скоропадський / ред. С. С. Павловський, М. В. Ролько. Київ: Альтернативи, 2003. 304 с. (Особистість і доба). Бібліогр.: с. 304.
42. Субтельний О. Україна: історія / пер. з англ. Ю. І. Шевчука; вступ. ст. С. В. Кульчицького. Київ: Либідь, 1991. 512 с.
43. Уривалкін О. Довідник з історії України (з початку ХХ століття й до сьогодення). Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2018. 524 с.
44. Українська держава – жорсткі уроки. Павло Скоропадський: погляд через 100 років / К. Галушко, Ю. Терещенко, І. Гирич, Г. Папакін, Т. Осташко ; під заг. ред. К. Галушка. Харків, 2018. 336 с.

45. Українська Держава (квітень–грудень 1918 року). Документи і матеріали : у 2 т. / Ін-т історії НАН України, ЦДАВО України ; упоряд. Р. Пиріг, О. Бойко ; редкол.: гол. ред. В. Верстюк ; ред. серії: В. Смолій. Київ, 2015. Т. 1. 789 с.
46. Українська Держава (квітень–грудень 1918 року). Документи і матеріали : у 2 т. / Ін-т історії України НАН України, ЦДАВО України ; упоряд. Р. Пиріг, О. Бойко ; редкол.: відп. ред. В. Верстюк ; ред. серії: В. Смолій. Київ, 2015. Т. 2. 411 с.
47. Хрестоматія з історії України: у 2 т. Т. 2. Лютий 1917 р. – 1996 р. / [упоряд. В. Д. Гончаренко та ін.]. Київ : Ін Юре, 1997. 800 с.
48. Чикаленко Є. Щоденник. Т. 2. 1918–1919. [Б. м.] : [б. в.], [б. р.]. 367 с.
49. Mark von Hagen “I Love Russia, and/but I Want Ukraine”, or How a Russian Imperial General Became Hetman of the Ukrainian State, 1917–1918 / In: Frank E. Sysyn, Serhii Plokhy (Eds.). Synopsis: A Collection of Essays in Honor of Zenon E. Kohut. Edmonton ; Toronto, 2005. P. 115–148.
50. Snyder T. The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569–1999. New Haven : Yale University Press, 2003. XV, 367 p.